

О.В.ДОБРИДЕНЬ (кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри гуманітарних наук)

Дніпропетровська державна медична академія, Дніпропетровськ
dobrioksana@yandex.ru

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ СУСПІЛЬСТВА СПОЖИВАННЯ

В статті дається аналіз методологічних підходів до суспільства споживання як складного соціального феномена, який розвивається в епоху глобалізації та інформатизації і породжує нові проблеми; відмічається, що методологія аналізу сприяє глибокому проникненню сутність суспільства споживання, яке потребує нових підходів аналізу – екзистенціального, антропологічного та інших, так як нові умови породжують нові види споживання – віртуальне споживання.

Ключові слова: *підходи, суспільство споживання, методологія аналізу, екзистенціальний підхід, антропологічний підхід, глобалізація, віртуальне споживання*

Актуальність дослідження. *Актуальність вивчення методологічних підходів до аналізу суспільства споживання, їх недостатня розробленість, нагальна необхідність систематизації й узагальнення наукових доробок, а також теоретична й практична значущість даної проблеми й визначили аналіз методологічних засадничих принципів суспільства споживання, які включають з'ясування екзистенціальних, антропологічних, феноменологічних, культурологічних, проблем людини, їх власне людського самовизначення. Методологічні аспекти аналізу суспільства споживання пов'язані із складністю та багатогранністю проблеми даного концепту, оскільки у ньому переплітається чимало суспільних явищ (економічних, культурних, соціальних). Завдання це ускладнюється також і тим, що суспільство споживання є об'єктом дослідження у царині багатьох наук – економічних, політичних, соціологічних, управлінських, що потребує комплексного та міждисциплінарного його осмислення. Необхідність використання методологічних підходів до аналізу процесів суспільства споживання є справою новою, оскільки суспільство споживання охоплює всю сукупність перетворень в умовах глобалізації та інформатизації. Використання методологічних підходів до аналізу суспільства споживання може сприяти підвищенню його ефективності та визначенню шляхів забезпечення європейських стандартів життя в умовах глобалізації. Для досягнення мети даного дослідження необхідно пояснити методологічні підходи до суспільства споживання, що дозволить осягнути даний феномен у його складності та суперечливості. В умовах розбудови незалежної держави великого значення набувають методологічні принципи аналізу суспільства споживання, які передбачають активізацію екзистенціального, антропологічного, культурологічного потенціалів, спрямованих на формування заможного суспільства, у центрі якого – самовиявлення*

сутнісних можливостей людини, підвищення рівня і якості життя населення [4, с. 339].

Аналіз останніх публікацій і досліджень

Аналіз наукових джерел з даної проблематики дозволяє стверджувати, що в даний час відсутнє спеціальне наукове дослідження, в якому б був представлений комплексний зріз суспільства споживання на шляху досягнення європейських стандартів життя. Здійснення такого аналізу дозволить на практиці реалізувати концепцію суспільства споживання, сприяти розробці моделей суспільства споживання, мінімізувати негативні наслідки кризових явищ, які є неминучими у перехідних процесах у кризовому соціумі, сприяти формуванню заможного суспільства, конкурентоспроможної економіки, ефективної держави. Соціально-філософський підхід до суспільства споживання включає в себе аналіз проникнення у механізм суперечностей соціального буття, а через суперечності, що розгортаються у механізмі суспільства споживання, – до їх подолання, вирішення яких сприяє розвитку суспільства у період радикальних трансформацій в Україні. Як відмічають вчені авторського колективу доробку «Саморегуляція соціального організму» під ред. В.П.Беха, «Аналіз причин провалу абсолютно всіх спроб практичного втілення в життя різних мегапроектів ідеально досконалого суспільства (провалу спроб побудови не тільки суспільства комунізму в СРСР, але й суспільства ліберальної демократії на Заході) підірвав просвітницьку віру у песимістів в усемогутність Розуму. Сучасні соціальні аналітики переконалися у тому, що зростаючий потік науково-технологічних революцій ХХ – ХХІ ст. приведуть цивілізацію не до ідеально досконалого суспільства, про яке марили мислителі Просвітництва, а до інформаційно-тоталітаристського суспільства, або до глобального "суспільства ризику" (У. Бек). Суспільство споживання завжди було в центрі дослідження відомих представників економічної науки. Різні його аспекти розглядали у своїх працях Ж. Бодрійяр, Р.Брамберг, Л. Вальрас, М. Вебер, Т. Веблен, Дж. Гелбрейт, У. Джевонс, Г. Госсен, Г. Зіммель, Дж.М. Кейнс, Т. Мальтус, К. Маркс, А.Маршалл, К. Менгер, Дж.С. Мілль, В. Парето, А. Пігу, Д.Рікардо, Ж. Сисмонді, А. Сміт, Ж.-Б. Сей, М. Туган-Барановський, А. Тюрго, І.Фішер, М. Фрідман та інші. Формування суспільства споживання в минулому столітті привернуло увагу до аналізу суті суспільства споживання і можливості його розповсюдження на інші країни. Дослідженням питання суспільства споживання займалися Р. Арон, Р. Барт, З. Бауман, Ж. Бодрійяр, П. Бурд'є, Дж. Гелбрейт, І. Гофман, М. Кондратьєв, В. Крапівін, Д. Ліон, С. Майлз, Е. Моро, Дж. Рітцер, У. Росту, Е. Тоффлер, М. Фезерстоун, Ж. Форест'є, Е. Фромм та інші. Взаємозв'язок моделі особистого споживання та ресурсно-екологічної складової на планеті досліджували А. Дурнінг, Я. Кай, Х. Лінеман, Д. Медоуз, М. Месарович, Е. Пестель, Дж. Тінберген, Дж.Форестер, А. Ерера та інші. Різні сторони цього питання досліджуються в працях українських вчених Д. Богині, В. Гейця, В. Данилишина, В. Ільїна, М. Кіма, І.Крючкової, Е. Лібанової, М. Лощиніна, В. Мандибури, В. Добридень О.В., 2012

Новікова, Б. Пасхавера, С.Пирожкова, І.Радіонової, Ю.Саєнка, М. Соколик, С. Тютюнникової, Л. Шангиної, Н.Якуненка, О.Добридень.

Обговорення проблеми

Екзистенціальний підхід пов'язаний з іменами А.Камю, Ж.-П.Сартра; антропологічний підхід, що пов'язаний з пізнанням буття людини як системи, знаходить своє відображення у творах Х. Плеснера, М. Шелера, Е. Шпрангера, В. Штерна. При вивченні економічних процесів, пов'язаних з упровадженням ефективних важелів суспільства споживання, застосовуються такі основні методологічні принципи, як об'єктивність, історизм і соціальний підхід, що дозволяє проникнути у складні і суперечливі процеси управління. Серед загальнонаукових методів для аналізу механізмів суспільства споживання використовуються системний, структурно-функціональний, порівняльно-ретроспективний, діяльнісний, індуктивно-дедуктивний метод, аналогії та моделювання. Вони забезпечують пізнання соціальних явищ та процесів суспільства споживання як складної цілісності, що включає різні компоненти, розуміння специфіки їх змісту та функціонального призначення, характеру інтегральних міжсистемних зв'язків, координації, субординації, взаємодії між елементами. Розуміння динамічності економічного буття, уявлення не тільки механізмів функціонування, а й механізмів розвитку, не лише нинішнього стану елементів і структури, а й попереднього та тенденцій майбутнього досягається за допомогою системно-історичного і порівняльно-ретроспективного підходів саморегуляції соціального організму [1].

1. *Екзистенціальний підхід*. В основі суспільства споживання – людина як об'єкт і суб'єкт конкретно-наявної реальності, що виступає специфічним модусом-матрицею суспільства і архетипом колективного несвідомого – споживання соціоблаг, що детермінуються потребами індивіда. Не випадково в основі екзистенціального підходу – потреба. Екзистенціальний підхід висуває на чільне місце абсолютну унікальність людського буття. *Потреба* (need) – це брак чогось, об'єктивно необхідного для підтримки життєдіяльності і розвитку організму, людської особистості, соціальної групи, суспільства в цілому; внутрішній збудник активності. Потреби прийнято поділяти на біологічні, властиві тваринам, людині, тобто соціальні. Але і біологічні потреби, властиві людині, – соціальні. Саме вони відображають необхідність підтримки і відтворення біологічного життя. Потреби мають історичний характер, вони залежать від стану економіки, рівня розвитку культури і науки, природно-кліматичних процесів та інших факторів. При цьому виділяються індивідуальні (особисті) і суспільні потреби. Процес формування потреб розглядається сучасною наукою як механізм випереджувального відображення, що дозволяє економічним системам функціонувати найбільш успішно і активно взаємодіяти із зовнішнім середовищем [2].

В основі екзистенціального підходу - образ життя екзистенції, що являється феноменом культури споживання, у яку входять компоненти - матеріально-виробничих відносин, домашнього господарства, засобів

Методологічні підходи до аналізу суспільства споживання

життєзабезпечення, облаштування житла, одягу, предметів укоріненості в онтолого-повсякденному бутті, медично-гігієнічних засобів оздоровлення, форм відпочинку, вільного часу, дозвілєвої культури, різноманітних процесів соціокомунікацій, спілкування, егодиспозицій про власний імідж. Образ життя тісно пов'язаний з такими категоріями, як: 1) рівень життя - екзистенції в адитивності з благами, які споживаються індивідом; 2) стилістика життя; 3) організаційно-екзистенційний уклад, пов'язаний з етнокультурними традиціями даної нації. Е. Муньє відзначає, що найперша проблема людини – це саме існування людини у сукупності з парадигмами – еталонами – процесами культури, онтології, соціуму суспільства споживання. Образ життя екзистенції – це одна з центральних проблем в екзистенціалізмі, що по-справжньому розвиває суб'єктивістську онтологію, тобто проблему смислу життя, що розкривається через аналіз суб'єктивної людської індивідуальності, її егосувверенності. *Екзистенціалістський підхід до суспільства* споживання осмислює людину поза сферою соціальних відносин, залишаючи людину наодинці з собою, обмежуючи простір споживання емоційно-забарвленою сферою, оточеною речами, у результаті чого умови сприяють самореалізації людини, пошукам смислу життя.

2. *Антропологічний підхід*. Становлення антропологічного підходу пов'язано з багатовіковим розвитком філософської думки, різними варіантами управлінської антропології (Р. Декарт, К.А. Гельвецій, Л. Гердер, І. Кант, Л. Фейербах). Основи антропологічного підходу були закладені Л. Фейербахом, Ф. Ніцше, В. Дільтеєм, Е. Гуссерлем, Х. Дрішем, й остаточно визначилися у концепціях М. Шелера, Х.Г. Плесснера, А. Гелена, М. Бубера, Г. Сковороди, П. Юркевича. Антропологічний підхід сформувалася у 60-ті роки ХІХ ст., коли такі представники, як О. Тейлор, А. Ланг, Дж. Фрейзер, розробили антропологічний принцип, згідно з яким поняття «людина» є основною світоглядною категорією суспільства споживання, на якій базується система уявлень про природу, суспільство, мислення, управління, що й склало сутність концепту соціоантропологічної парадигми суспільства споживання. *Суспільство споживання* – це «зріз» антропологічного (культурного) простору держави і «силове поле» (спосіб) здійснення функцій держави, у центрі яких «збіг» «соціального» та «культурного», національного та антропологічного, у контексті яких споживання виконує соціально значущі антропологічні засади. Вітчизняні вчені акцентують увагу на гомеостатичних функціях суспільства споживання і пов'язують соціогенез і культурогенез з розвитком гомеостазу держави (рівноваги), яка породжує високий рівень життя, який задовольняє потреби індивіда. Одна з найважливіших проблем антропологічного підходу до суспільства споживання – виявити «базисні структури» людського існування через призму якості, стилю, рівня життя, переходу «від негативної волі» до «позитивної волі». Саме тому європейська антропологія спрямовується на індивідуальну й історичну конкретизацію людського існування, визначення соціальних та культурних стандартів населення, соціальних індикаторів та індексів людського розвитку, що діють у розвинених країнах світу. Людина

Добридень О.В., 2012

як предмет пізнання суспільства споживання сприймається як цілісна і єдина система, на яку націлений механізм, що визначає основи соціального та індивідуального буття [3].

Антропологічний підхід. Антропологічний підхід до аналізу суспільства споживання зводиться до включення у його концепт термінології з філософської антропології – людина, індивідуальність, самореалізація. Антропологічний підхід направлений на дослідження взаємовідносин людини і влади, людини й управління, людини й політики, людини й держави, людини й культури, які позитивно або негативно впливають на взаємовідносини людини і суспільства. Антропологічний підхід є необхідним для дослідження суспільства споживання, так як в центрі його уваги люди, інститути і суспільство, становлення особистості в історичній динаміці. *Методологічні настанови філософської антропології* є засадничими для суспільства споживання: а) соціальна спрямованість політики, влади, управління; б) гуманізація політики, влади, управління; в) аналіз управління як органону перетворення світу, що сприяє створенню сприятливих умов для самореалізації особистості; г) з'ясування історичного призначення і місця людини у владних структурах управління; д) визначення людської сутності у всіх проявах, що реалізується завдяки управлінню та його налаштованості на людські потреби й інтереси.

Філософська антропологія як матриця суспільства споживання ставить на чільне місце вчення про сутність людини, виявлення базисної структури людського буття, в основі якого знаходяться особливості й специфічні характеристики людини як споживання предметів суспільства споживання. Культурна антропологія як засаднича основа суспільства споживання почала розвиватися з 50–60-х років ХХ ст., вона поєднує історизм В.Дільтея з феноменологічним методом Е.Гуссерля, зосереджуючи увагу на культурологічних детермінантах суспільства (Е.Ротхакер «Філософія антропології», 1964 р. і М. Ландман «Людина як творець і витвір культури. Історична і соціальна антропологія», 1955 р.). Велика увага приділяється людині як об'єкта і суб'єкта суспільства споживання в культурній антропології, в контексті якої людина – творець і витвір культури, а культурне середовище управління будь-якого рівня – це певний духовний ландшафт, в контексті якого проявляється людина як самоцінна особистість; сутність людини проявляється в духовному бутті, а управління направлене на дотримання невід'ємних прав людини. Мета культурної антропології у її налаштованості на утвердження інтелекту і творчості, адже культура – це сфера самореалізації індивіда. Основою буття суспільства споживання є цінності, які формують культурний світ людини. Центральною категорією культурної антропології є категорія «діяльність», під якою слід розуміти культуротворчу дію, результатом якої є виникнення культури і перетворення її на життєве середовище суспільства споживання. Ландман розглядає людину як цінність, що є витвором і знаряддям духу, який формується культурою і сам її створює. Саме тому діяльність є витвором і знаряддям духу людини, а культура як система знаків і символів індивідуального

Методологічні підходи до аналізу суспільства споживання

ставлення людини до суспільства споживання, яке проявляється як специфічна потенційність новаційно-еволюційних соціально-культурних артефактів.

Антропологічний підхід до споживання широко використовує можливості особистості в ієрархічній структурі управління, розглядає поняття «роль» і «статус» для характеристики особистості (Р. Лінтон, Б. Маліновський, С. Нейдл), «малих груп» (Р. Мертон), міжособистісних стосунків (М. Шелер), теорії соціалізації (З. Фрейд, А. Парсонс). Основним предметом соціальної антропології є соціоінститути – соціоорганізації у проекції на соціальну життєдіяльність індивіда та необхідності соціоантропологічної адаптації індивіда [4]. Антропологічний підхід до суспільства споживання – це вивчення антропологічних засад організації окремих етносів і суспільств (їх звичаї, мова, економічний та політичний лад, родинні звичаї, стосунки, поділ праці, міфологію, релігію та ін.). Сучасні засади антропологічного підходу закладені Ф. Боасом і Б. Маліновським на межі XIX та XX століть, полягають в культурному релятивізмі, міжкультурних зіставленнях суспільств. Людина, будучи істотою фізичною, живе за законами матеріального світу у єдності своїх матеріальних та духовних проявів, тому належить до матеріального світу. Існування окремої людини є первинним до людської сутності і зводиться до створення як матеріальних, так і культурних цінностей.

Введення поняття «антропологічний фактор» у концепцію суспільства споживання дозволяє ввести компоненти: 1) програмно-цільову, що включає ідеологічну і морально-психологічну компоненту; 2) організаційно-практичну (нормативну), що забезпечує нормативне регулювання соціальної діяльності. Такий підхід дозволяє оптимізувати антропологічний фактор суспільства споживання за допомогою засобів антропологічного фактору. Уявляється, що в умовах модернізації сучасного українського суспільства стабілізуюча роль досягнення стабільності суспільства споживання належить державі, яка повинна виступати як системний соціальний регулятор, що виконує координуючі функції і забезпечує формування суспільства єдиного соціального простору. При цьому управлінський вплив соціальних інститутів повинен доповнюватися процесами самоорганізації і самоуправління, акторами яких виступають безпосередні суб'єкти суспільства споживання. В основі філософської антропології, яка вплинула на розвиток суспільства споживання, антропологічна константа, яка зводиться до культивування: 1) біологічного (свідомість, самосвідомість, розум, інтелект, творчі потенції); 2) соціокультурного (прагнення до пізнання, віра, людські гуманістичні цінності, особистість).

Під антропологічною константою (A-const) суспільства споживання розуміється незмінна фундаментальна постійна характеристика людини в контексті розвитку соціокультурних процесів і культурних моделей її онтологізації. В філософії І. Канта, наприклад, питання «Що таке людина?» формулюється як основне питання філософії; Л. Фейербах ставить в центр філософії людину як чуттєво-тілесну істоту; ідеї Ф. Ніцше, Дільтея, Добридень О.В., 2012

Гуссерля сприяють підготовці філософської антропології, яку розвинули Шелер, Плеснер, Гелен, Ротхакер. Загальним для обговорення цього напрямку є намагання розглянути людину як цілісну істоту, пояснити її з природних особливостей, душевно-емоційної сфери, пізнавальних здібностей, соціальності, дослідити соціальні відносини і соціальну сферу сучасного суспільства [5]. Дослідження моделей онтологізації людини в суспільстві споживання має праксеологічне значення, оскільки від реалізації проблем людини – економічних, соціальних, моральних, духовних – залежить ефективність даного суспільства. У форматі суспільства споживання представлені теорії, концепції, парадигми, моделі, у яких аналізуються детермінанти суспільства споживання; проблеми цільової функції економічної функції держави; уявлення про фізичні, інтелектуальні можливості людини, які дозволяють у тій чи іншій мірі добиватися своїх цілей.

Таким чином, онтологізація теоретичної моделі суспільства споживання у різних варіантах екзистенційних та антропологічних дискурсів визначає різні форми онтології не тільки економічних відносин, але й антропологічні засади суспільства [6]. Модель «економічної людини» суспільства споживання свідчить, що головним об'єктом виступають умови забезпечення досягнення суспільства споживання та виконання державою соціальних функцій. Велике значення сьогодні відіграє парадигма інституціональної моделі управління та економіки, що впливають на формування суспільства споживання. Перший крок у цьому напрямку зробив Т. Веблен (1857–1929 рр.) у праці «Теорія бездіяльного класу» (1899 р.). Динаміка онтологізації людини у суспільстві споживання все більше відповідає переходу від сприйняття економіки як системи господарства до вбудовування її у соціальний порядок, що мають місце в інституціональній моделі. Таким чином, у різних парадигмах онтологізації людини висуваються різні типи агентів змін – економічна людина, інституціональна людина і людина, яка набуває навички економічної і соціальної поведінки, що й свідчить про розширення соціальної комунікації. «Економічна людина» діє у просторі споживацьких очікувань, у цьому проявляється мінімальна раціоналізація поведінки, проте реальні агенти економічних відносин можуть висувати не тільки економічні, а й творчі завдання, орієнтовані на етику праці і відповідальності. Це сприяє появі на авансцені економічного життя інституціональної людини, яка бажає отримати інституціональний статус як раціональний засіб здійснення інших цілей – творчих, соціально- і раціонально перетворюючих.

Таким чином, соціально-філософський аналіз екзистенційної та соціоантропологічної складової суспільства споживання свідчить про динаміку соціальних змін завдяки розвитку економіки і управління, взаємовідносин людини і суспільства, трансформації суспільних відносин. Цьому сприяють три процеси: 1) міжпарадигмальний синтез, що призводить до появи моделі більш цілісної людини; 2) трансформація капіталістичних

відносин і формування неокапіталістичних теорій; 3) усвідомлення ролі ідеальних факторів в економічному розвитку і розвитку людини.

Глобалізація сприяє трансформації відносин, появи нових теорій суспільства споживання та нових форм його соціальної організації, а в подальшому – посиленню впливу антропологічного фактора на вироблення механізму упровадження суспільства споживання [7]. Розробка методологічних засад суспільства споживання в сучасних умовах трансформації сучасного українського суспільства повинна включати антропологічну експертизу управлінської діяльності (економічної, політичної, соціальної), що дозволило б значною мірою уникнути тих чи інших помилок і односторонності в економіко-політико-центризмі та в оцінці тих чи інших реформ. Антропологічна експертиза дозволяє осмислити і оцінити саму мету суспільних перетворень, а саме інтереси розвитку людини як первинного, індивідуального, конкретного суб'єкта, творця і носія суспільства споживання. Вона не відмінняє і не заміняє собою ні економічну, ні політичну оцінки здійснення у суспільстві перетворень, хоча в основі її лежить інший критерій. В основі економічної експертизи лежать макропоказники, інтегровані у поняттях економічної ефективності: «продуктивність праці», «норми прибутку», «рівня інфляції» тощо. Антропологічна експертиза апелює до показників політичної доцільності реформ, що сприяють ефективності суспільства споживання у глобальному соціальному порядку постіндустріалізму [8]. В основі антропологічної експертизи лежить оцінка рівня і характеру відповідності реформ, які проводяться, об'єктивним уявленням про місце у створюваній управлінській моделі майбутнього бачення суспільства споживання. Антропологічна експертиза є своєрідною саморефлексією, здійснюючи яку, людина усвідомлює себе активним суб'єктом історії, творцем індивідуального соціального буття. Захистити людину в умовах ринкової економіки можна, втілюючи у життя соціально-орієнтоване управління і соціально-орієнтовану економіку, а саме: справедливу і економічно орієнтовану податкову систему, соціально-орієнтований розподіл бюджетних ресурсів, морально і економічно підтримуване меценатство, різноманітні форми благодійності.

Епоха глобалізації породжує *віртуальне споживання*, перші спроби концептуалізації якого були створені в Німеччині Ахімом Бюлем і Міхаелем Паетау, в Канаді Артуром Крокером і Майклом Вейнстейном. Епоха споживання в добу глобалізації породжує єдину форму освоєння його простору – споживати у різноманітних формах – матеріальній і духовній.

Таким чином, методологічні засадничі концепти методологічних засад суспільства споживання зводяться до використання антропологічного підходу і антропологічного фактора в управлінні, що являють собою єдність об'єктивної і суб'єктивної сторін життєдіяльності як людини, так і суспільства в цілому; управління, направлено на забезпечення стабільного функціонування соціальних процесів завдяки організаційно-управлінській діяльності соціальних агентів, включених в систему управління соціальними

процесами з пріоритетними інтересами людини та впливу антропологічного фактора на всі сфери життєдіяльності людини.

Методологічні засади суспільства споживання базуються на соціоантропологічній парадигмі, яка сприяє поясненню його сутності як інструменту регуляції соціальних об'єктів, що управляються, та механізмів його досягнення як інтегральної єдності структурних елементів керованої і керуючої управлінських систем, що дозволяють поглиблювати самоорганізуючу роль антропологічного фактора в оптимізації процесів суспільства споживання. Дослідження механізмів становлення суспільства споживання дозволило встановити взаємозв'язок між рівнем розвитку продуктивних сил у системі суспільного виробництва і зростанням потреб суспільства і держави в удосконаленні напрямів його розвитку.

Список літератури

1. Саморегуляція соціального організму країни: Монографія / За ред. В. П. Бега, Н.В.Крохмаль та Г.О.Нестеренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 522 с.
2. Андрущенко В. П. Організоване суспільство: потреба для України / В. П. Андрущенко // Нова парадигма: зб. наук. пр. - Київ: НПУ, 2005. - С. 3-21.
3. Белл Д. Социальные рамки информационного общества // Новая технократическая волна на Западе. / под ред. Гуревича П.С. – М.: Прогресс, 1986. – 450 с.
4. Філософсько-антропологічні читання: творча спадщина В.І.Шинкарука та сьогодення (до 80-ліття від дня народження). Частина 1. // Зб. наук. праць. Філософські діалоги 2010. – К., 2010. – 316 с.
5. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм. – М.: Прогресс, 1989 – 272 с.
6. Фромм Э. Революция надежды / Э. Фромм. – СПб.: «Ювента», 1999. – 245 с.
7. Український соціум / [О.С.Власюк, В.С.Крисаченко, М.Т.Степико та ін.]; за ред. В.С. Крисаченка, – К.: Знання України, 2005. – 792 с.
8. Суліма Є.М. Глобальний соціальний порядок постіндустріалізму. Монографія / Є.М. Суліма. – Вид. 2-е, доповн. – К.: Генеза, 2004. – 336 с.

Надійшла до редакції 20.04.2012р.

О.В.ДОБРИДЕНЬ

Днепропетровская государственная медицинская академия, Днепропетровск

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К АНАЛИЗУ ОБЩЕСТВА ПОТРЕБЛЕНИЯ В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И ИНФОРМАТИЗАЦИИ

В статье дается анализ методологических подходов к обществу потребления как сложного социального феномена, который развивается в эпоху глобализации и информатизации и рождает новые проблемы; отмечается, что методология анализа способствует глубокому проникновению в сущность общества потребления, которое

Методологічні підходи до аналізу суспільства споживання

требует новых подходов – экзистенциального, антропологического и других, так как новые условия рождают новые виды потребления – виртуальное потребление.

Ключевые слова: подходы, общество потребления, методология анализа, экзистенциальный подход, антропологический подход, глобализация, виртуальное потребление

O. DOBRIDEN

Dnepropetrovsk State medical Academy, Dnepropetrovsk

**METHODOLOGICAL APPROACHES TO SOCIETY OF CONSUMPTION
ANALYSIS DURING THE EPOCH OF GLOBALIZATION AND INFORMATION**

In article the analysis of methodological approaches to the consumption society as complex social phenomenon which develops during an epoch of globalization and information and gives rise to new problems is given; it is marked, that the methodology of the analysis promotes deep penetration into essence of consumption society which demands new approaches - existential, phenomenological, anthropological and others as new conditions give rise to new kinds of consumption - virtual consumption.

Key words: approaches, consumption society, methodology of the analysis, existential approach, anthropological approach, globalization, virtual consumption